

III. SPRAWOZDANIA I INFORMACJE

PROFESOR THEODORE W. SCHULTZ — LAUREAT NAGRODY NOBLA W DZIEDZINIE NAUK EKONOMICZNYCH Z 1979 R.

Przyznawane od 1969 r. Nagrody Nobla w zakresie ekonomii, podobnie zresztą jak i w innych dziedzinach wzbudzają każdorazowo w świecie specjalistów, jak i szerokiej opinii publicznej wielkie zainteresowanie. Celem ich jest, jak wiadomo, wyróżnienie osiągnięć w działalności naukowej, literackiej czy politycznej, przynoszących pożytek ludzkości. Trudności pomiaru tej działalności powodują, że w wielu przypadkach należy je traktować jako uhonorowanie rzeczywistych dokonań, które miały miejsce w przeszłości, a niekiedy jako wyraz uznania dla pewnych aktualnie potrzebnych lub ważnych postaw ludzkich.

Nagroda z ekonomii, tak jak i sama ekonomia, łączy się niewątpliwie z polityką, z pewną aktualną filozofią badań w zakresie stosunków społeczno-gospodarczych. Przyznawane początkowo z tego zakresu nagrody dotyczyły przede wszystkim konkretnych ujęć o charakterze teoretyczno-metodycznym, zwiększających możliwości poznawcze ekonomii jako dyscypliny, a wiążące się przede wszystkim z rozwojem ekonometrii (R. Frisch, J. Tinbergen, W. Leontief, L. Kontorowicz, częściowo S. Kuznets specjalista w zakresie wzrostu gospodarczego) czy też teoretyków prezentujących określone koncepcje filozoficzno-ekonomiczne (G. Myrdal, P. Samuelson, F. V. Hayék, M. Friedman), jak i ubiegłoroczny laureat H. Simon, specjalista z zakresu organizacji zespołów ludzkich. Ta tendencja preferowania w postaci nagród nie tylko walorów warsztatowo-metodycznych, lecz i określonych postaw filozoficznych, znalazła wyraz również w tegorocznym wyborze jako laureatów Arthura Lewrsa i Theodora W. Schultza, specjalistów z zakresu badań nad rozwojem rolnictwa we współczesnym świecie, a zwłaszcza — nad rolą tego działu w rozwoju krajów rozwijających się. Działu, który dominuje w zakresie zatrudnienia, ale który musi stać się podstawą dalszego rozwoju. Nazwiska laureatów, jakkolwiek znane w kręgach specjalistów, nie były dotychczas znane szerokim rzeszom czytelników, w tym również polskich. Przyznanie Nagrody Nobla jest okazją do zaprezentowania jednej z nagrodzonych osób to jest Profesora T. W. Schultza z Uniwersytetu w Chicago, znanego osobiście autorowi opracowania, jak też od dawna wykazującego zainteresowanie sprawami polskimi.

Profesor T. W. Schultz związał swe losy z wydziałem ekonomicznym Uniwersytetu w Chicago piastując tam między innymi funkcje dziekana, wtedy to też zetknął się bliżej z osobą prof. Oskara Langego, którego dorobek naukowy cenił zawsze wysoko. Wizytował kilkakrotnie nasz kraj zarówno przed wojną, jak i po wojnie, dostrzegając zachodzące w nim zmiany, osiągnięcia, jak i trudności, zawsze okazując nie tylko życzliwość, ale i dużą dozę obiektywizmu; wyraziło się to w nawiązaniu współpracy z polskimi ekonomistami, zwłaszcza z zakresu ekonomiki rolnej (z prof. T. Mantenfal) oraz zaproszeniu na cieszące się od dawna wielką popularnością seminaria i stypendia stypendystów z Polski. Rekrutowali się oni zarówno z dziedziny ekonomiki rolnictwa, jak i ekonomiki kształcenia, dyscypliny, której T. W. Schultz jest niewątpliwie współtwórcą. Wprowadził on pojęcie tak

zwanego kapitału wykształcenia, które pozwoliło na precyzyjniejsze zbadanie związków pomiędzy wykształceniem a rozwojem społeczno-gospodarczym. Badania te, zapoczątkowane w latach sześćdziesiątych, przyniosły mu uznanie, zostały wykorzystane do oceny ekonomicznej wartości i związanej z tym możliwości wyboru szeroko pojętej działalności instytucjonalno-usługowej. Ten kierunek badań, opierający się przy wyborze na relacji nakładów i wyników, szczególnie przydatny okazał się w odniesieniu do rolnictwa. W świetle badań przeprowadzonych przez Profesora Schuitza i stosujących jego podejście, okazało się, że bezpośredni walor produkcyjny wykształcenia kadr jest stosunkowo niewielki. Jest ono natomiast poważnym czynnikiem generującym zmiany o charakterze migracyjnym, czy też popytowym, a zwłaszcza w zakresie alokacji dostępnych zasobów, środków produkcji i pracy. Efekty te są szczególnie wyraźne w przypadku zmian w tak zwanym kapitale wykształcenia kierujących gospodarstwami indywidualnymi. Jakkolwiek T. W. Schultz otrzymał nagrodę głównie za badania nad rozwojem rolnictwa w krajach rozwijających się, a zwłaszcza tak zwanej jego transformacji z rolnictwa tradycyjnego, ustabilizowanego, przechodzącego w okres coraz szerszego uzależnienia się od wyposażenia w środki wytworzone poza rolnictwem, to jednak doceniając wagę coraz większego uzależnienia rozwoju rolnictwa od sektora pozarolniczego zwracał On zawsze uwagę na konieczność kompleksowego rozwoju tej dziedziny gospodarki. Interesował się szeroko możliwością wdrażania i ekonomiczną wartością badań naukowych i postępu technicznego. Czynnikiem koordynującym i przesądającym o wykorzystaniu stwarzanych możliwości jest według Niego wartość nawyków wykształcenia producentów rolnych. Stoi On w tym zakresie na gruncie liberalizmu uważając, że stworzenie rolnikowi — decydentowi warunków cenowych — pozwoli na pełniejsze i bardziej prawidłowe wykorzystanie znajdujących się w jego dyspozycji środków, a zwłaszcza na szybsze i pełniejsze wykorzystanie rozwoju techniki i nauki w skali krajów i regionów. Hipotezy te znalazły potwierdzenie w wielu badaniach i jakkolwiek sama koncepcja kapitału ludzkiego jest niejednokrotnie przedmiotem wielu kontrowersji, to nikt nie neguje jej przydatności dla wielu analiz ekonomicznych, a zwłaszcza do całościowej analizy wielu pociągnięć o charakterze inwestycyjnym.

Duży autorytet Laureata zawsze łączył się z tolerancją dla poglądów innych, choć Profesor nie unikał polemik. Stąd skupiło się wokół Niego duże grono uczniów, którzy jakkolwiek stosowali często inne metody czy założenia, to zawsze wspominają z życzliwością i szacunkiem możliwość kontaktów i wymiany poglądów, które oferował wszystkim, którzy mieli coś oryginalnego do zaprezentowania na swych seminariach prowadzonych zawsze w bardzo swobodnej i krytycznej atmosferze. Były one otwarte dla wszystkich. Dobrym obyczajem było zwłaszcza wcześniejsze rozsyłanie tekstów będących podstawą dyskusji, w których na równych prawach polemizowali studenci i profesorowie z różnych krajów, szkół czy nawet dyscyplin (miały one bardzo interdyscyplinarny charakter), dotyczyły zawsze problemów otwartych i złożonych.

Laureat Profesor T. W. Schultz ma już obecnie 77 lat; Jego działalność naukowa i organizatorska wykazuje stale cechy otwartości, nowości i dużego dynamizmu. Przyznanie Mu Nagrody Nobla wzbudziło jak zawsze pewne kontrowersje, zwłaszcza, że otrzymał ją przedstawiciel tak zwanej szkoły chicagowskiej, uchodzącej za ośrodek myśli zorientowanej na przecenianie rynku jako instrumentu regulującego rozwój gospodarki. Dokonania i poglądy T. W. Schuitza wykraczają jednak daleko poza te uproszczone wąskie schematy, powodują, że cieszy się On autorytetem w kręgach zarówno specjalistów od spraw rozwoju rolnictwa, jak i ekonomiki kształcenia we wszystkich krajach, co nie oznacza braku krytyki, która zawsze witana jest z zainteresowaniem, a często kwitowana wyrazami uznania. Ekonomista bowiem, według T. W. Schuitza, to nie jest człowiek, który mówi

zawsze tak i opracowuje koncepcje realizacji przedsięwzięć, starając się zabezpieczyć materialne podstawy programów działań ludzkich, lecz ten, który przedstawia alternatywy i związane z nimi uwarunkowania i konsekwencje w długiej perspektywie czasowej, związanej z ludzkimi wartościami i postawami. Warto zwrócić jeszcze uwagę na jedną dodatkową, choć ważną cechę Laureata; nigdy nie zwleka z odpowiedzią na listy, nie szczędzi uwag, przysyła publikacje i materiały tym z całego świata, którzy interesują się bliżej problemami wchodzącymi w zakres Jego zainteresowań, a którzy kiedykolwiek mieli szczęście z Nim współpracować.

Upowszechnienie osiągnięć naukowych osób wybitnych, których dorobek już w chwili obecnej stał się immanentną częścią naszej działalności jest sprawą trudną. Grozi to powtórzeniem ogólnie już znanych praw. W przypadku T. W. Schultza można jednak powiedzieć, że Nagroda Nobla, gdyby brać pod uwagę oryginalność i kompleksowość dokonań naukowych, dostała się w godne ręce, gdyż Jego myśli są podstawą wielu badań i analiz dosłownie w całym świecie. Świadczy o tym prawie każda książka z zakresu ekonomiki rolnictwa czy ekonomiki kształcenia, jak też niektórych dyscyplin pokrewnych.

Józef Orczyk

INSTRUMENTY POLITYKI RYNKOWEJ

Pod tym tytułem odbyła się 28 marca 1980 r. ogólnopolska konferencja naukowa zorganizowana przez Komisję Nauk Ekonomicznych Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Instytut Ekonomiki Handlu Wewnętrznego i Usług Akademii Ekonomicznej w Poznaniu. Tematyka konferencji wiąże się z realizacją odcinkowych prac naukowo-badawczych podjętych w ramach przewidywanego na lata 1976-1980, a koordynowanego centralnie przez Instytut Handlu Wewnętrznego i Usług w Warszawie problemu węzłowego 13.2. pt.: „Rynek dóbr konsumpcyjnych i usług w procesie rozwoju społeczno-gospodarczego Polski”. W obrębie tego problemu koordynację grupy tematycznej 04. pt.: „Polityka rynkowa i jej instrumenty” powierzono Instytutowi Ekonomiki Handlu Wewnętrznego i Usług AE w Poznaniu.

Rezultaty konferencji z dnia 28 marca br. obejmują jedynie część dorobku osiągniętego wysiłkiem bardzo licznej grupy autorów, którzy realizowali prace badawcze o różnej tematyce, mieszczącej się jednak ściśle w obrębie wiodącego zagadnienia grupy tematycznej 04. Wyniki badań w tym zakresie zostały już w poważnym stopniu zaprezentowane na ogólnopolskiej konferencji naukowej w Boszkowie (woj. leszczyńskie), która odbyła się w dniach 22-24 maja 1978 r. Na program tej konferencji złożyły się między innymi problemy teoretyczne podstaw polityki rynkowej, ogólne związki między rynkiem dóbr konsumpcyjnych a rynkiem dóbr produkcyjnych, ocena funduszy zachęty pracowniczej w przedsiębiorstwach handlowych jako instrumentów aktywizacji sprzedaży oraz wybrane zagadnienia z zakresu tak zwanych kompleksów potrzeb ludności. Program konferencji naukowej z dnia 28 marca br. obejmował przeważnie rezultaty badań w zakresie grupy tematycznej 04., realizowanych w drugiej fazie prac nad tematyką węzłową to jest w latach 1978 - 1979. Problematykę konferencji można ująć w dwóch zasadniczych grupach. Pierwsza z nich obejmuje zagadnienia ogólne, przeważnie o charakterze teoretycznym, druga natomiast koncentruje się na analizie stosunków rynkowych, rozpatrywanych w obrębie wybranych kompleksów potrzeb ludności. W grupie pierwszej należy uznać jako w pewnym sensie wprowadzający referat Z. Zakrzew-

skiego pt.: „Cele i przesłanki polityki rynkowej”. Określono w nim istotę i rodzaje celów wysuwanych w polityce kształtowania rynku dóbr konsumpcyjnych, jako wiodące jej cele uznano dążenie do systematycznego wzrostu masy wartości użytkowych, wyprodukowanych i udostępnionych ludności oraz ustawiczną troskę o bieżące równoważenie podaży z popytem. W tak sformułowanych celach wiodących warto podkreślić dwa istotne momenty. Przede wszystkim należy uświadomić sobie ten fakt, że najważniejszą intencją gospodarowania jest zaoferowanie społeczeństwu nie jakiegokolwiek bądź produkcji, lecz dóbr faktycznie użytecznych. Po wtóre, w dążeniu do bieżącego równoważenia rynku chodzi o pełne, a zarazem głębsze ujęcie tego procesu. Nie jest to tylko sprawa uzgadniania podaży z popytem co do rodzaju i ilości dóbr oferowanych na sprzedaż i poszukiwanych, lecz uwzględniania również zharmonizowania preferencji obydwu stron transakcji, co do jakości dobra oraz co do asortymentu towarzyszącego, czasu, miejsca i formy danej operacji wymiany. Jako wiodące przesłanki polityki kształtowania rynku dóbr konsumpcyjnych przyjęto przede wszystkim konieczność zainteresowania się całym procesem tworzenia i udostępniania dóbr konsumentom. Oznacza to zrozumienie, że skuteczna realizacja celów polityki rynkowej zależy w dużej mierze od właściwego ukształtowania procesów gospodarczych w ogólności, poczynając od wytwórczości środków produkcji i ich zbywania, by poprzez działalność przemysłu wyrobów gotowych zapewnić dostawy towarowe do aparatu handlu z ostatecznym efektem, jakim jest sprzedaż detaliczna. Jako drugą podstawową przesłankę polityki rynkowej przyjęto potrzebę uruchomienia jednolitego, działającego w zasięgu całego procesu gospodarowania, systemu motywacji, zasilania i pobudzania. W referacie zwrócono też uwagę na znaczenie tak zwanych warunków ograniczających, które zacieśniają pola bądź realizacji określonych celów, bądź też stosowanych instrumentów. Przykładem ograniczeń o charakterze makroekonomicznym są między innymi: faktyczny podział dochodu narodowego na spożycie i akumulację oraz przeznaczanie części dóbr konsumpcyjnych, wytwarzanych w kraju na cele eksportu.

H. Mruk zajął się w swym referacie pt.: „Makroekonomiczne przesłanki polityki rynkowej” rozważaniem kilku istotnych uwarunkowań rzeczywistego poziomu zaspokajania potrzeb ludności. Zakres i skuteczność działań zmierzających do wzrostu konsumpcji przy jednoczesnym zabezpieczeniu bieżącej równowagi podaży z popytem, zależą w dużej mierze od czynników demograficznych, poziomu produkcji, systemu planowania i zarządzania gospodarką narodową, a szczególnie od poziomu dochodu narodowego, jak również proporcji jego podziału. Ten ostatni problem zainteresował szczególnie H. Mruka. Obserwacje swoje i wnioski wyprowadził z analizy materiałów statystycznych odnoszących się maksymalnie do okresu lat 30, to jest do lat 1948 - 1977. Przeprowadzona analiza wskazała na ciekawe związki zachodzące między tempem wzrostu dochodu narodowego, udziału poszczególnych dziedzin gospodarki narodowej w jego tworzeniu oraz jego podziału na spożycie i akumulację na poziom rzeczywistego zaspokajania potrzeb ludności. Z przedstawionej w referacie analizy wynika, że ten właśnie podział wywierał szczególnie silny wpływ na stopień równoważenia podaży z popytem. Interesujące okazały się również spostrzeżenia dotyczące zachowania się konsumentów w zależności od szybkiego lub wolniejszego tempa wzrostu dochodów pieniężnych ludności.

Stosunkowo dotąd mało rozpoznaną dziedziną powiązań między rynkiem dóbr konsumpcyjnych a rynkiem dóbr produkcyjnych zajęła się M. Sławińska w swoim referacie „Kierunki harmonizowania sfery obrotu środkami produkcji z rynkiem dóbr konsumpcyjnych”. Do rozważenia tej kwestii dał asumpt brak pełnej zgodności między zapotrzebowaniem społeczeństwa na dobrą konsumpcyjną, a poziomem i strukturą zaopatrzenia materiałowo-technicznego przemysłu. Główną inten-

cją rozważań było omówienie różnych możliwości doskonalenia obrotu środkami produkcji w sferze kształtowania struktury organizacyjnej gospodarki oraz systemów planowania i zarządzania. Oceniając organizację aparatu obrotu środkami produkcji zwrócono uwagę na celowość działania, obok jednostek zbytu i obrotu, wyspecjalizowanych również central handlowych z rozwiniętą siecią hurtowni branżowych i wielobranżowych. Wskazano również na korzyści wydatnego rozszerzenia roli organizacji handlu hurtowego i detalicznego w systemie zaopatrzenia materiałowego. Konkludując rozważania na temat prawidłowej struktury organizacyjnej aparatu obrotu stwierdzono, że z punktu widzenia najważniejszych celów polityki rynkowej nie zachodzi potrzeba przeprowadzenia zasadniczych zmian w tej dziedzinie. Inaczej natomiast należałoby się odnieść do oceny systemu planowania i zarządzania. W tym zakresie pożądane są takie zmiany, które pozwoliłyby na stworzenie niezbędnych warunków i podstaw do bieżącego równoważenia rynku. Należałoby w związku z tym odpowiednio sprecyzować rolę, jaka dla zapewnienia dopływu środków produkcji na potrzeby przemysłu powinna przypaść planowaniu centralnemu, resortowemu w zjednoczeniach i przedsiębiorstwach. W wyniku analizy tego problemu wysunięto wiele propozycji co do samej roli i koncepcji planowania centralnego oraz jego powiązań z planami przedsiębiorstw. Jeśli chodzi o system zarządzania, podkreślano konieczność udoskonalenia systemu skutecznego pobudzania przemysłu w tym kierunku i sensie, by bardziej niż dotąd zainteresował się przystosowaniem produkcji do ujawnionych potrzeb a także zmniejszeniem wciąż jeszcze odczuwanej dużej izolacji sfery produkcji od sfery ostatecznej sprzedaży. W referacie podkreślono celowość rozwijania systemu zarządzania parametrycznego, który stwarza znacznie większe niż system dyrektywny możliwości dostosowania działalności aparatu zajmującego się obrotem środkami produkcji do poziomu i struktury rzeczywistego zapotrzebowania ludności na dobra konsumpcyjne.

W całokształcie dorobku konferencji należy przypisać szczególne miejsce tym rozważaniom, które zmierzały do oceny ogólnego systemu sterowania rynkiem dóbr konsumpcyjnych przez państwo. Zagadnieniem tym zajęła się m. in. B. Pilarczyk w referacie „Planowanie jako instrument polityki rynkowej”. W naszej literaturze ekonomicznej nie było dotąd szerszego zainteresowania dla związków planowania gospodarczego z celami i przesłankami polityki rynkowej. System planowania, spełniając określone warunki, może ułatwiać systematyczny wzrost masy towarowej poszukiwanej przez konsumentów, może również sprzyjać równoważeniu rynku. Względy polityki rynkowej przemawiają za stosowaniem koncepcji planowania otwartego, z czym wiąże się nierozłącznie ustalanie w określonych warunkach zadań produkcyjnych zmiennych, jak również korzystanie z tak zwanych rezerw operacyjnych. Istotną sprawą, której prawidłowe rozwiązanie sprzyja lepszemu harmonizowaniu podaży z popytem jest podejście kompleksowe w planowaniu centralnym. Wyraża się ono między innymi w zainteresowaniu się różnymi czynnikami, które w sposób bezpośredni lub pośredni wpływają na rzeczywiste zrównoważenie podaży towarów z funduszem nabywczym ludności. W referacie podkreślono potrzebę wykorzystania w systemie planowania niektórych założeń marketingu o istotnym znaczeniu dla równoważenia rynku. Wynika stąd potrzeba uwzględniania w systemie planowania w przedsiębiorstwie handlowym odrębnego planu działań marketingowych. Jeśli chodzi o koncepcję planowania centralnego, podkreślono celowość zapewnienia większej skuteczności poprzez kształtowanie warunków, które sprzyjałyby rozszerzeniu inicjatywy samodzielności i odpowiedzialności jednostek gospodarczych. W działalności przedsiębiorstwa dużego znaczenia nabiera koncepcja planowania dostatecznie szczegółowych, a jednocześnie elastycznych jednostek gospodarczych, które mogą sprostać faktycznej zmienności i przypadkowości zapotrzebowania rynku. W referacie podkreślono, że — jak wynika

z badań prowadzonych w wybranych przedsiębiorstwach przemysłowych — potrzeby konsumentów nie są uwzględniane w dostatecznym stopniu jako podstawy ustalania zadań produkcyjnych. Tymczasem prawidłowe zaspokajanie popytu wymaga, by zadania te opierały się przede wszystkim na zamówieniach handlu. Oczywiście rezultaty analizy popytu ujęte w przekroju asortymentowym powinny być z tych samych względów uznane za główną podstawę zadań ustalanych przez przedsiębiorstwa handlowe.

S. Nowak w referacie „Instrumenty ekonomiczno-finansowe w gospodarce przedsiębiorstw handlowych” poddał analizie — w ujęciu, podobnie jak poprzednio omówione referaty, ponadbranżowym — wpływ mierników oceny przedsiębiorstw, systemu opodatkowania oraz wybranych norm finansowych na gospodarkę czynnikami wytwórczymi, to jest zatrudnienie i bazę materialno-techniczną. Zainteresowanie się tym problemem wynika z przekonania, że właściwe gospodarowanie czynnikami wytwórczymi stanowi jeden z istotnych warunków utrzymania równowagi rynkowej. Szczególną rolę wśród mierników obrazujących efekty przedsiębiorstw handlowych spełniają dochód czysty i zysk. W referacie podkreślono, że dochód czysty i zysk nie spełniają w praktyce tych wszystkich funkcji, które w systemie ekonomiczno-finansowym im się przypisuje. Formułowanie opinii o pracy przedsiębiorstwa i uruchamianie funduszy zachęty materialnej faktycznie odbywa się niezależnie od kształtowania się tych mierników. W referacie zainteresowano się także oceną opodatkowania czynników wytwórczych, wysuwając w związku z tym propozycje zastosowania elastycznych stawek obciążenia z tego tytułu, uzależnionego od uzyskanego poziomu rentowności. Pożądane jest przeprowadzanie szczegółowej analizy istotnych współzależności związanych z kształtowaniem się normalnego funduszu płac w przedsiębiorstwie handlowym. Jej rezultaty powinny ułatwiać prawidłowe posługiwanie się funduszem płac, jako skutecznym instrumentem polityki rynkowej. W referacie zastanowiono się także nad takim ukształtowaniem zasad kredytowania przez bank zapasów towarowych, które sprzyjałoby prawidłowemu, z punktu widzenia potrzeb rynku, kształtowaniu zakupów. W związku z tym szczególną uwagę zwrócono na rolę oprocentowania wspomnianego kredytu. Na koniec, przedmiotem zainteresowania był system tworzenia funduszu rozwoju oraz jego wydatkowania w przedsiębiorstwach handlowych. Ocena tego problemu i sformułowane na jej podstawie wnioski umożliwiają prawidłową gospodarkę w dziedzinie bazy materialno-technicznej w handlu.

Druga grupa referatów koncentrowała się na ocenie stosunków rynkowych, rozpatrywanych w obrębie wybranych kompleksów potrzeb ludności. Przedmiotem zainteresowania były następujące kompleksy potrzeb: wyżywienie, mieszkanie, motoryzacja, turystyka.

H. Szulce w referacie „Ceny i dochody ludności rolniczej jako instrumenty stymulujące rozwój produkcji rolnej” zajęła się różnymi okolicznościami, które wzmacniają lub osłabiają oddziaływanie cen i dochodów na wytwórczość i podaż rolniczą. W szczególności reakcje producentów rolnych zależą między innymi od: zasad kształtowania cen skupu, zachowania się ceny danego artykułu na tle ogólnego poziomu cen skupu, rachunku opłacalności produkcji, relacji cen poszczególnych artykułów rolnych itd. Przedmiotem zainteresowania referatu był również wpływ dochodów ludności chłopskiej na produkcję rolną. Oceniając rolę dochodów ludności rolniczej wskazano na ich wielorakie znaczenie nie tylko w sensie kształtowania produkcji, lecz także konsumpcji ludności wiejskiej oraz procesów reprodukcji. Dochody producentów rolnych skutecznie wpływają na rezultaty gospodarowania przy równoczesnym oddziaływaniu wielu innych okoliczności określających warunki rozwoju rolnictwa.

Wspomnianym kompleksem potrzeb zajął się również M. Brojerski, który w referacie „Niektóre problemy bieżącego kształtowania równowagi na rynku artyku-

łów żywnościowych", wskazał liczne możliwości prowadzenia w tej dziedzinie aktywnej polityki handlowej, ułatwiającej prawidłowe zaspokajanie potrzeb. Polityka ta oznaczałaby zdecydowane odejście od dominującej dotąd roli handlu jako aparatu „odbiorczo-rozdzielczego”, który korzysta z czynników wytwórczych w ilości niewystarczającej w stosunku do zadań pełnej i jakościowo odpowiedniej obsługi nabywców. Szczególne właściwości handlu żywnością, w tym wysokie, ponoszone przezeń koszty w stosunku do obrotów, sprawiają, że trudniej w nim o zapewnienie rentowności niż w handlu artykułami przemysłowymi. Jak wynika z przeprowadzonych badań, przedsiębiorstwa handlu artykułami żywnościowymi, wykazując na ogół postawę wobec dostawców bierną, nie są zainteresowane poszerzeniem lub urozmaicheniem asortymentu obrotu. Polityka aktywna wymaga rozszerzenia oddziaływania handlu na rozmiary i strukturę produkcji, rozbudowy funkcji ochronny interesów konsumenta oraz działalności informacyjnej, a przede wszystkim znacznego poszerzenia i pogłębienia analizy rynku, prowadzonej dla krótkich okresów. Prawidłowe funkcjonowanie handlu artykułami żywnościowymi zależy w dużej mierze od racjonalnego podziału zadań kierowniczych między ośrodki administracyjne, które sterują różnymi sferami wymiany. Nie jest rzeczą właściwą, jeśli większość decyzji w tym zakresie koncentruje się w centrum ogólnokrajowym.

W referacie J. Garczarczyka pt.: „Instrumenty polityki rynkowej centralnych organów gospodarczych w zakresie kompleksu potrzeb Mieszkanie”, znajdujemy analizę oraz ocenę oddziaływania wybranych instrumentów na rynkach: mebli, sprzętu zmechanizowanego i sprzętu elektronicznego w latach 1960 - 1976. Podstawą badań były materiały pierwotne, pochodzące z centralnych organów gospodarczych. Szczególną uwagę zwrócono na działanie cen detalicznych, których rola była dominująca, one bowiem stanowiły główny instrument bieżącego wyrównywania rozbieżności między popytem a podażą. W badanym okresie o wiele mniejsze znaczenie odgrywały marże, zresztą rzadziej zmieniane niż ceny. Ujemnym skutkiem stosowania marż procentowych było preferowanie przez handel sprzedaży kompletów mebli o wysokich cenach jednostkowych przy mniejszym zainteresowaniu obrotem meblami pojedynczymi. Analiza systemu marż wskazała również potrzebę ścisłego ich skorelowania z cenami. Trudno o jednoznaczną ocenę wpływu na równowagę rynku kredytu konsumpcyjnego w powiązaniu ze sprzedażą ratalną, ponieważ zasady jego stosowania ulegały w badanym okresie i w odniesieniu do różnych artykułów częstym zmianom. W konkluzji referatu stwierdzono brak na razie jakiegось zwartego, -logicznego systemu operowania różnymi instrumentami polityki rynkowej.

Odmiernym od pozostałych referatów, dynamicznym podejściem cechuje się opracowanie pt.: „Polityka motoryzacyjna państwa”, zaprezentowane na konferencji przez Z. Krasieńskiego, B. Kwisę i P. Rzepczyńskiego. Rynek obejmujący kompleks potrzeb „Motoryzacja”, o wielokierunkowym oddziaływaniu na różne przejawy życia społeczno-gospodarczego, zyskuje systematycznie na znaczeniu. Autorzy wyodrębnili w całym powojennym rozwoju motoryzacji w Polsce cztery okresy, co umożliwiło im zwrócenie uwagi na szczególne uwarunkowania i cechy stosunków rynkowych w tej dziedzinie w każdym z nich. Przedmiotem analizy stały się ważniejsze czynniki i okoliczności, wywierające w danym czasie istotny wpływ na popyt, podaż i ceny. Na tym tle uwidatniało się przede wszystkim silne oddziaływanie stosowanej przez państwo polityki cen na popyt ludności.

Dwa referaty konferencji skoncentrowały się na zagadnieniach rynku obsługi turystów. G. Gołębski w referacie pt.: „Zarządzanie w sferze usług turystycznych jako element polityki rynkowej” dokonał oceny możliwości szerokiego zastosowania systemu parametrycznego w tej dziedzinie obrotu. Wymagałoby to respektowania w sferze gospodarki turystycznej zasady prowadzenia przez przedsiębiorstwa rozwiniętej strategii marketingowej. W referacie zwrócono uwagę na nie-

zbędne przesłanki uzasadniające określoną specjalizację w świadczeniu usług turystycznych, jednocześnie podkreślając potrzebę unikania rozwiązań monopolistycznych, które ograniczają pożądany zakres zastosowania marketingu. Najwięcej miejsca zajęła w referacie ocena poszczególnych parametrów regulujących działalność przedsiębiorstw obsługi ruchu turystycznego. W związku z tym omówiono wymagania, jakie powinno się stawiać pod adresem: cen, stawek podatku obrotowego, podatku od zysku, oprocentowania środków trwałych i obrotowych oraz kredytu inwestycyjnego, stawek amortyzacyjnych itd.

Rolę instrumentów polityki rynkowej, w sferze rynku usług turystycznych, naświetlił z innego punktu widzenia J. Kuczyński w referacie „Instrumenty polityki rynkowej a strategia marketingowa w turystyce”. Po wskazaniu na liczne uwarunkowania, rzutujące na realne możliwości aktywizacji ruchu turystycznego, poddano analizie działanie wybranych instrumentów polityki rynkowej w dwóch etapach działań marketingowych o szczególnie doniosłym znaczeniu. Są to: określanie popytu oraz jego celowe kształtowanie. W pierwszym z tych etapów, w którym następuje identyfikacja popytu, instrumenty te, takie jak na przykład cena, spełniają rolę jego determinant, natomiast w drugiej fazie strategii marketingowej poszczególne instrumenty są specjalnie stosowane z myślą o określonym ich oddziaływaniu na popyt. W referacie dokonano oceny z tego punktu widzenia roli cen, marż, kredytu konsumpcyjnego, polityki dewizowej oraz reklamy i promocji turystycznej.

W dyskusji nad referatami zabrało głos kilkanaście osób. Duże zainteresowanie wzbudziła sprawa czy i w jakim sensie racjonalny model konsumpcji może być uznany jako ważna przesłanka polityki rynkowej. Zarówno cele, jak i przesłanki wysuwane przez Centrum muszą być w pełni realne. Przyszły model konsumpcji dający się wprowadzić w życie może być zaliczany w poczet przesłanek lub nawet celów polityki rynkowej. Zainteresowano się również sprawą wzajemnej relacji polityki gospodarczej i polityki rynkowej, uznając, że należy zapewnić zgodność intencji formułowanych w obu tych sferach; wysunięto też postulat, by wiodące cele polityki rynkowej były uznane za równorzędne z celami ustalonymi w ramach polityki gospodarczej. Dyskutanci podkreślali też znaczenie dochodu narodowego i jego podziału oraz proporcji w jakich uczestniczą przemysły: środków produkcji i dóbr konsumpcyjnych. Ponadto przedmiotem wystąpień w czasie dyskusji były cele i przesłanki polityki rynkowej uwzględniane w ramach kompleksów potrzeb ludności, przy czym mając na uwadze ich realizację, akcentowano tutaj doniosłe znaczenie strategii marketingowej.

Konferencja naukowa w Poznaniu z dnia 28 marca 1980 r. zaprezentowała nie mały dorobek części spośród autorów realizujących problem węzłowy 13.2. w grupie tematycznej 04. Składają się nań zarówno uogólnienia o charakterze teoretycznym, jak rezultaty konkretnych badań empirycznych a wreszcie propozycje dotyczące prawidłowego kształtowania systemów organizacji, planowania i zarządzania. Przy tej sposobności nagromadziły się również określone postulaty pod adresem polityki gospodarczej oraz praktyki.

Halina Mitkowska, Zbigniew Zakrzewski

POGRANICZE POLSKO-NIEMIECKIE W PRZESZŁOŚCI I OBECNIE

Problematyce pogranicza polsko-niemieckiego będącego przedmiotem badań przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych (socjologii, historii, etnografii, prawa, geografii politycznej itp.) poświęcona była konferencja naukowa, która odbyła

się w dniach 17 i 18 grudnia 1979 r. w Poznaniu. Organizatorami jej były Instytut Socjologii i Zakład Historii Niemiec Uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Zorganizowanie konferencji przez ośrodek poznański podkreśla rolę, jaką odgrywa on w badaniach niemcoznawczych. W badaniach tych problem granicy zachodniej i terenów pogranicza wysuwał się zawsze na pierwsze miejsce.

Konferencję otworzył i zagał dyrektor Instytutu Socjologii UAM, prof. Andrzej Kwilecki, przedstawiając między innymi stan badań naukowych nad pograniczem polsko-niemieckim. Obrady ogniskowały się wokół sześciu podstawowych referatów, które przedstawili: 1) prof, dr Gerard Labuda — „Ewolucja stosunków polsko-niemieckich na pograniczu”; 2) prof, dr Józef Chlebowczyk — „Obszary pogranicza językowo-narodowościowego we wschodniej Europie Środkowej w XVIII-XX wieku. Problemy ich specyfiki rozwojowej”; 3) dr Przemysław Hauser — „Główne problemy pogranicza polsko-niemieckiego po I wojnie światowej”, 4) doc. dr Zofia Staszczak — „Metodyka wyznaczania pograniczy etnograficznych a pogranicze polsko-niemieckie”, 5) prof, dr Andrzej Kwilecki — „Zmiana funkcji społeczno-politycznych pogranicza polsko-niemieckiego po II wojnie światowej”, 6) mgr Barbara Pawłowska — „Z badań nad stereotypami etnicznymi na pograniczu Polski i NRD”.

Po referatach wywiązała się interesująca dyskusja. Wystąpienia dyskutantów miały charakter zarówno uzupełniający referaty główne, jak i polemiczny w stosunku do nich. Przedstawiciele nauk historycznych omówili między innymi sprawę antypolskich wystąpień niemieckich kół nacjonalistycznych na pograniczu polsko-niemieckim w okresie międzywojennym (doc. Karol Fiedor), problem specyficznych cech pogranicza polsko-niemieckiego na Górnym Śląsku w latach 1922 - 1939 (prof. Franciszek Hawranek) i walki o polskość ludności rodzimej zamieszkałej na ziemi babimojsko-międzyrzeckiej (dr Wiesław Sauter). Przedstawiono także rolę Instytutu Bałtyckiego (1925-1939) w propagowaniu problematyki pogranicza (doc. Bernard Piotrowski), rolę kultury fizycznej w zachowaniu świadomości narodowej młodzieży polskiej zamieszkałej w Niemczech w okresie dwudziestolecia międzywojennego (doc. Bernard Woltmann). Socjologowie poruszali szczególnie problemy, które pojawiły się na pograniczu PRL—NRD po wprowadzeniu w życie z dniem 1 stycznia 1972 r. umowy o wzajemnych swobodnych podróżach obywateli NRD i PRL zwane potocznie „otwarcie granicy”. Omówiono też badania socjologiczne nad zmianami w postawach Polaków względem Niemców, przeprowadzone w latach 1974/1975 na terenie miasta Gubina (dr Maria Błaszczyk) i w latach 1976/1977 na terenie miasta Zgorzelca (mgr Barbara Pawłowska), a także na terenie województwa szczecińskiego (mgr Halina Juzyszyn). Omówiono również zmiany w społeczno-przestrzennych funkcjach pogranicza PRL—NORD (dr Kazimierz Wasiak).

Podsumowania konferencji dokonał prof. Kwilecki, wskazując na cenny materiał naukowy, jaki przyniosły obrady i potrzebę rozwijania dalszych badań naukowych w tej dziedzinie. Całość materiałów zostanie przedstawiona w osobnej publikacji. Natomiast z już opublikowanym dorobkiem nauki polskiej mogli zapoznać się uczestnicy konferencji na wystawie książek, przygotowanej przez Bibliotekę Główną UAM.

Aurelia Szafran

GOSPODARNY POZNAŃ. STEREOTYP I RZECZYWISTOŚĆ

W dniu 19 marca 1980 r. odbyła się w Poznaniu konferencja naukowa na temat stereotypu gospodarnego Poznania. Konferencja została zorganizowana przez Polskie Towarzystwo Socjologiczne — Oddział w Poznaniu i Komisję Socjologiczną Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Celem konferencji było ukazanie źródeł, treści i funkcji stereotypu „gospodarnego Poznania” oraz odniesienie go do aktualnej rzeczywistości. Podstawę do dyskusji stanowiły cztery krótkie wystąpienia — historyków: prof. Jerzego Topolskiego i prof. Lecha Trzeciakowskiego, ekonomisty: prof. Zbigniewa Zakrzewskiego i socjologa: prof. Andrzeja Kwileckiego. Prof. Jerzy Topolski omówił wyniki badań historyków gospodarczych nad Wielkopolską przed rozbiorami, aby na tej podstawie przedstawić swoją — wcześniej już sformułowaną — tezę, iż gospodarność Wielkopolan nie jest produktem germanizacji, lecz jest tworem wcześniejszym, przedrozbiorowym. Warunki społeczno-gospodarcze w Wielkopolsce zmuszały do intensywnego gospodarowania, co spowodowało, że Wielkopolska najwcześniej wkroczyła na drogę przemian kapitalistycznych. Obecność zaborcy pruskiego wywarła natomiast wpływ destrukcyjny na gospodarkę wielkopolską, spowodowała zahamowanie jej rozwoju. Zdaniem prof. Topolskiego znalezienie się Wielkopolski pod zaborem pruskim spowodowało jedynie uświadomienie sobie przez Wielkopolan gospodarności jako wartości narodowej, co znalazło wyraz w działaniach gospodarczych mających na celu obronę przed naporem germańskim. Prof. Lech Trzeciakowski mówił o utrwaleniu się zespołu cech zarówno pozytywnych, jak i negatywnych przypisywanych Wielkopolanom w końcu XIX, i na początku XX w., na przykładzie literatury. Omówił przykłady cech przypisywanych Wielkopolanom od szeregu lat, podając jednocześnie fakty zaprzeczające im. Prof. Zbigniew Zakrzewski skoncentrował się na pewnych przejawach gospodarności Wielkopolan w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Przedstawił rolę zakładów H. Cegielskiego dla polskiego eksportu, znaczenie Powszechnej Wystawy Krajowej dla gospodarki Polski, pionierską pracę prof. Adama Wodczicki nad utworzeniem parku narodowego. Zdaniem socjologa, prof. Andrzeja Kwileckiego mamy do czynienia z dwoma stereotypami — stereotypem gospodarności i stereotypem niegospodarności. Przede wszystkim omówiony został stereotyp gospodarności. Prof. Kwilecki przedstawił realne przesłanki tego potocznego obrazu — omówił sprawną organizację odbudowy miasta w 1945 r. jeszcze przed przybyciem przedstawicieli rządu i przyznaniu jakichkolwiek środków materialnych; przedstawił udział w zagospodarowaniu Ziemi Odzyskanych; mówił o imprezach międzynarodowych i krajowych organizowanych w Poznaniu, o wysokim poziomie wielkopolskiego rolnictwa. Przedstawił jednak także przykłady niegospodarności — nie zawsze zawinionej (brak ujęcia wody dla Poznania). Stwierdził wyraźne załamanie się stereotypu „gospodarnego Poznania” w świadomości samych Poznaniaków, które jest wynikiem wielu łatwo dostrzeganych ujemnych zjawisk w życiu miasta.

W rzeczowej dyskusji głos zabrali między innymi prof. Wacław Wilczyński, dr Barbara Wysocka, prof. Krzysztof Kwaśniewski, mgr Krzysztof Podemski, dr Józef Pieprzyk. Poruszono w niej problem braku terytorialnej samorządności, która powoduje, że wykonuje się wyłącznie decyzje wcześniej podjęte; problem pogarszających się warunków „racjonalności decyzyjnej”; wspomniano o współczesnych przejawach napastliwości prasy wobec Wielkopolan; wskazano na trwałość stereotypowych opinii na temat Poznania i Wielkopolski występujących w literaturze i prasie XIX i XX w.

Aurelia Szafran

KOLOKWIUM HABILITACYJNE DOKTORA EUGENIUSZA NAJLEPSZEGO

W dniu 18 XII 1979 r. odbyło się posiedzenie Rady, Wydziału Ekonomiki Produkcji i Obrotu Akademii Ekonomicznej w Poznaniu poświęcone kolokwium habilitacyjnemu dr. Eugeniusza Najlepszego. Posiedzeniu przewodniczył dzięki n Wy-

działu Ekonomiki Produkcji i Obrotu Akademii Ekonomicznej prof. dr hab. Z. Krawczyński.

Dr E. Najlepszy urodził się w dniu 30 XII 1940 r. w Słupczce (woj. Konin). Studia na Wydziale Ogólnoeconomicznym Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu ukończył w 1964 r. Od tego roku jest zatrudniony w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, w której zajmował kolejno stanowiska: stażysty (1964 r.), asystenta (1965-1966), starszego asystenta (1966 - 1970), adiunkta (od 1970 r.). Stopień doktora nauk ekonomicznych uzyskał 25 marca 1970 r. na podstawie rozprawy „Funkcjonowanie państwowego monopolu handlu zagranicznego”. W 1973 r. dr E. Najlepszy został służbowo oddelegowany do pracy w Instytucie Międzynarodowych Problemów Ekonomicznych Światowego Systemu Ekonomicznego w Moskwie.

Dotychczasowe zainteresowania badawcze dr. E. Najlepszego koncentrowały się na problematyce handlu zagranicznego i międzynarodowej współpracy gospodarczej krajów socjalistycznych. Dorobek naukowy poprzedzający Kolokwium habilitacyjne obejmuje 20 pozycji, w tym 4 monografie książkowe (w tym 3 zbiorowe), 2 skrypty, 11 artykułów naukowych oraz 3 opracowania. Za swoją działalność naukową habilitant został trzykrotnie wyróżniony nagrodą Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Podsumowaniem dotychczasowych osiągnięć naukowych dr. E. Najlepszego było złożenie na Wydziale Ekonomiki Produkcji i Obrotu AE w Poznaniu wniosku o wszczęcie przewodu habilitacyjnego na podstawie dysertacji „Wybór kierunków rozwoju eksportowej specjalizacji produkcji”. Rada Wydziału Ekonomiki Produkcji i Obrotu powołała do oceny dorobku naukowego habilitanta Komisję Przewodu Habilitacyjnego w składzie: Dziekan Wydziału prof. dr hab. Z. Krawczyński (przewodniczący) oraz prof. dr S. Kruszczyński, prof. dr hab. W. Wilczyński, prof. dr hab. J. Hołowiński, doc. dr hab. M. Guzek, doc. dr hab. Z. Foltynski. Na recenzentów pracy habilitacyjnej powołani zostali: prof. dr hab. Z. Knyziak z SGPiS w Warszawie, prof. dr hab. S. Polaczek z Instytutu Planowania przy RM, prof. dr S. Kruszczyński oraz doc. dr hab. Z. Foltynski z AE w Poznaniu.

Komisja na swym posiedzeniu w dniu 19 XI 1979 r. po zapoznaniu się z opiniami recenzentów i stwierdzeniu, że spełnione zostały wszystkie wymagania merytoryczne i formalne, jednomyślnie postanowiła postawić wniosek o dopuszczenie kandydata do kolokwium habilitacyjnego. Kolokwium rozpoczęło się wystąpieniem habilitanta, który na prośbę Dziekana określił motywy podjęcia tematu oraz dokonał krótkiej charakterystyki głównych założeń oraz rezultatów badawczych pracy habilitacyjnej. W dyskusji pierwszy zabrał głos prof. S. Polaczek, który zadał dwa pytania: jakie teorie międzynarodowego podziału pracy mogą być przydatne do wyboru specjalizacji eksportowej? oraz czy rzeczywiście można prognozować ceny handlu zagranicznego i czy prognozowanie to powinno się znajdować w kompetencji ośrodków branżowych czy organów centralnych? W odpowiedzi na to pytanie habilitant stwierdził, że podejmując się analizy kryteriów i metod wyboru kierunków specjalizacji starał zapoznać się z całą literaturą dotyczącą modeli teorii handlu międzynarodowego, kładąc główny nacisk na zagadnienia kryteriów specjalizacji. Znaczną pomoc stanowił tutaj model W. Trzeciakowskiego, który wykazał, że: po pierwsze, nie ma możliwości uporządkowania wszystkich towarów według jednego uniwersalnego wskaźnika (kryterium), a po drugie, istnieje wiele różnych wskaźników (kryteriów) porządkowania towarów. Doświadczenia te wykorzystał habilitant, przyjmując zasadę porządkowania wyrobów na podstawie wskaźników opłacalności eksportu wyłącznie w ramach każdej branży. Przy czym dla każdej branży mogą być przyjęte kryteria opłacalności według innego wskaźnika (formuły kryterium). Przechodząc do drugiego pytania, habilitant zgodził się z prof. S. Polaczkiem, iż w wielu przypadkach przewidywanie cen handlu zagranicznego nie daje dobrych wyników i trafność prognoz cen jest niewielka. Dlatego

w literaturze tego przedmiotu niezbędny jest pogląd, że prognozowanie cen handlu zagranicznego byłoby pożądane, lecz w obecnych warunkach jest mało realne, w związku z czym nie może stanowić wystarczającej podstawy do podejmowania odpowiednich decyzji specjalizacyjnych. Jeśli chodzi natomiast o aspekt organizacyjny prognozowania cen to zakłada się, że prognozy takie mogłyby być sporządzane na szczeblu podmiotów analiz branżowych, to jest w biurach eksportowych bądź w odpowiednich centralach handlu zagranicznego stale współpracujących z większymi zjednoczeniami przemysłowymi, kombinatami produkcyjnymi i przedsiębiorstwami dostarczającymi na rynek podstawową część asortymentu wyrobów danej branży.

Z kolei głos zabrał prof. S. Kruszczyński, który podniósł dwa problemy: poprosił o przedstawienie argumentów, które skłoniły habilitanta do wyboru proponowanej metody określenia specjalizacji oraz zwrócił uwagę na wątpliwości jakie budzi teza o przydatności trendów czasowych dla szacowania prognozowanych wielkości rachunku. Ustosunkowując się do powyższych problemów habilitant zaznaczył, że zaproponowane przez niego podejście metodyczne w pracy jest rezultatem przeanalizowania dotychczasowego dorobku myśli ekonomicznej w zakresie teorii handlu zagranicznego (teorii kosztów komparatywnych, teorii proporcji czynników, teorii wymiany i teorii optymalizacji handlu zagranicznego). Niedoskonałość dotychczasowych rozwiązań zmusiła habilitanta do zaproponowania odmiennej procedury rachunkowo-analitycznej opartej na podejściu wielokryterijnym, dwuszczeblowym i dynamicznym, przewidującej formułowanie koncepcji specjalizacyjnej nie w drodze jednorazowego aktu obliczeniowego, ale w procesie interakcji. Podejście to w poszczególnych fragmentach nawiązuje do już sformułowanych w literaturze rozwiązań metodycznych (np. rachunek efektywności handlu zagranicznego). Przechodząc do następnego pytania, habilitant zgodził się z prof. S. Kluszczyńskim, że prognozowanie poszczególnych wskaźników nakładochłonności przyrostowej produkcji za pomocą odpowiednio dobranej funkcji trendu dla każdej analizowanej branży, może okazać się mało precyzyjne lub nawet zawodne.

Z kolejnym pytaniem zwrócił się do habilitanta doc. Z. Foltýński. Dyskutant stwierdził, że w ostatnich latach coraz większe zainteresowanie budzi technologia „czysta” z punktu widzenia jej wpływu na środowisko naturalne. Czy w związku z tym, habilitant widzi potrzebę uwzględnienia tych problemów przy wyborze kierunków specjalizacji oraz jakie są możliwości rozwiązania tej kwestii w ramach proponowanej procedury rachunkowo-analitycznej. W odpowiedzi na to pytanie habilitant podkreślił rosnącą wagę zagadnień związanych z ochroną środowiska naturalnego i potrzebę włączenia tej kwestii do systemu rachunków i analiz stanowiących podstawę wyboru racjonalnych kierunków rozwoju specjalizacji eksportowej.

Następny dyskutant, doc. W. Kot, wyraził wątpliwości czy wykorzystanie wszelkiego rodzaju prognoz, zwłaszcza opartych na ekstrapolacji trendów, dla konstrukcji docelowych hipotez specjalizacji eksportowej może przynieść właściwe rezultaty. Dyskutant postawił również pytanie czy istnieje możliwość oszacowania efektywności prognoz? Odpowiadając na te pytania-wątpliwości habilitant zwrócił uwagę, że podstawowym celem prognoz efektywności ekonomicznej w zaproponowanej procedurze analityczno-rachunkowej jest dążenie do uchwycenia tendencji kształtowania się relacji nakładów, kosztów i cen handlu zagranicznego w odniesieniu do poszczególnych branż i rodzajów wyrobów w dłuższym okresie. Dlatego też ewentualne niedokładności przy szacowaniu absolutnych poziomów tych wielkości dla jakiegokolwiek roku można uznać za mniej istotne z punktu widzenia głównego celu prognoz.

Następnie dr hab. K. Matulewicz poprosił habilitanta o wyjaśnienie, w jakim

stosunku pozostają proponowane przez niego rozwiązania wobec innych rozwiązań stosowanych w innych krajach socjalistycznych? Ze względu na dużą rozległość podniesionej tematyki habilitant zreferował główne cechy rozwiązań metodycznych, proponowanych w innych krajach socjalistycznych (w ZSRR, na Węgrzech, w Bułgarii, Czechosłowacji i w NRD) oraz ocenił ich przydatność dla celów wyboru kierunków specjalizacji eksportowej produkcji.

Kolejną serię pytań rozpoczął doc. M. Guzek, który na tle dotychczasowych wypowiedzi zwrócił najpierw uwagę na potrzebę bardziej precyzyjnego rozróżniania pojęć teorii handlu międzynarodowego i modeli planistycznych budowanych na gruncie poszczególnych teorii. Ponadto również przypominał, iż modele optymalizacji handlu zagranicznego W. Trzeciakowskiego, do których nawiązuje Autor rozprawy habilitacyjnej, oparte są na teorii kosztów komparatywnych. W odpowiedzi na pytanie doc. M. Guzka, habilitant podkreślił, że zgadza się z podniesionymi wątpliwościami w związku z nieprecyzyjnym operowaniem pojęciami teoria i model handlu zagranicznego. Jednocześnie potwierdza wyrażone przez dyskutanta przypuszczenie, że podejście metodyczne zaprezentowane w rozprawie habilitacyjnej opiera się w istocie rzeczy na teorii kosztów komparatywnych.

Następnie głos zabrał prof. Z. Gługiewicz, który zapytał, jak, w sposób możliwie syntetyczny i krótki, habilitant mógłby ocenić dorobek literatury zachodniej z punktu widzenia jego użyteczności dla potrzeb planowania handlu zagranicznego oraz czy dorobek ten jest możliwy do zaadaptowania w naszych warunkach? Udzielając odpowiedzi na to pytanie habilitant stwierdził, że aczkolwiek dorobek teoretyczny literatury zachodniej jest niezwykle obszerny i znaczący, to jednak zaadaptowanie i wykorzystanie w całości proponowanych rozwiązań w dziedzinie stanowiącej przedmiot rozprawy habilitacyjnej nie jest możliwe. Wynika to z różnic w założeniach i celach budowanych modeli odzwierciedlających różnice ustrojowe systemów handlu zagranicznego gospodarki planowej i gospodarki rynkowej. Natomiast w pracy Autor częściowo wykorzystuje pewne rozwiązania metodyczne w zakresie techniki prognozowania postępu technicznego, a mianowicie metodę PATTERN, opracowaną przez amerykańską firmę Honeywell dla planowania i prognozowania złożonych (przedsięwzięć produkcyjnych i inwestycyjnych).

Doc. W. Kot zwrócił uwagę na możliwość wystąpienia pewnej rozbieżności między koncepcjami specjalizacji określonymi za pomocą technik prognostycznych wykorzystujących sformalizowane procedury analityczne, a zaleceniami specjalizacyjnymi formułowanymi na podstawie cen ekspertów noszących z reguły znamiona intuicji. W odpowiedzi na to habilitant raz jeszcze potwierdził potrzebę prognozowania badanych zjawisk ekonomicznych i technicznych przy użyciu wszystkich dostępnych technik i procedur prognostycznych, włącznie z wykorzystaniem metody oceny ekspertów, w tych zwłaszcza przypadkach, w których sformalizowane sposoby i procedury nie dają zadowalających rezultatów.

W dyskusji nad przebiegiem kolokwium udział wzięli: prof. S. Polaczyk, prof. S. Kruszczyński, doc. Z. Foltyński, doc. K. Matulewicz, doc. M. Guzek, doc. W. Kot, prof. J. Hołowiński. Wszyscy dyskutanci wysoko ocenili poziom merytoryczny pracy oraz przebieg samego Kolokwium, wskazując na dużą wiedzę i erudycję habilitanta.

W wyniku głosowania Rada Wydziału Ekonomiki Produkcji i Obrotu podjęła uchwałę o nadaniu doktorowi Eugeniuszowi Najlepszemu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk ekonomicznych.

ROZPRAWY DOKTORSKIE NA WYDZIALE HANDLOWO-TOWAROZNAWCZYM
AKADEMII EKONOMICZNEJ W POZNANIU W LATACH AKADEMICKICH
1972/73-1975/76

1) mgr Barbara Skrobisz, ur. 27 IX 1924 r. w Poznaniu, uzyskała stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Transport jako czynnik integracji Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej”. Promotor: prof. R. Domański, recenzenci: prof. T. Olszewski (Łódź), prof. L. Jankowiak (Poznań). Uchwała Rady Wydziału z dnia 6 XI 1972 r.

2) mgr Wiktor Rux, ur. 20 XII 1914 r. w Koronowie, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Ekonomiczno-prakseologiczna analiza transakcji jako podstawa analizy przedsiębiorstwa i systemu ekonomiki handlu zagranicznego”. Promotor: prof. L. Jankowiak, recenzenci: prof. S. Szczypiorski (Warszawa), doc. Z. Foltýński (Poznań). Uchwała Rady Wydziału z dnia 27 II 1973 r.

3) mgr Tadeusz Sangowski, ur. 1 I 1943 r. w Hodociszkach pow. Wilno, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Regres ubezpieczeniowy i jego finansowe znaczenie w systemie ubezpieczeń gospodarczych”. Promotor: doc. J. Szpunar, recenzenci: prof. J. Górski (Poznań), prof. L. Pokorzyński (Poznań). Uchwała Rady Wydziału z dnia 19 VI 1973 r.

4) mgr Maria Sławińska, ur. 28 XI 1946 r. w Suwałkach, uzyskała stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Czynniki zatrudnienia w działalności handlu wiejskiego Wielkopolski”. Promotor: prof. Z. Zakrzewski, recenzenci: prof. M. Przedpełski (Poznań), doc. J. Altkorn (Kraków). Uchwała Rady Wydziału z dnia 19 VI 1973 r.

5) mgr Grzegorz Gołembski, ur. 21 V 1947 r. w Poznaniu, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Znaczenie ruchu turystycznego dla działalności handlu detalicznego”. Promotor: doc. R. Gałęcki, recenzenci: prof. Z. Zakrzewski (Poznań), prof. J. Dietl (Łódź). Uchwała Rady Wydziału z dnia 29 IX 1973 r.

6) mgr Walenty Rogoziński, ur. 31 III 1948 r. w Zielonej Górze, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Zagospodarowanie regionów turystycznych”. Promotor: doc. R. Gałęcki, recenzenci: prof. R. Domański (Poznań), doc. Z. Bosiakowski (Warszawa). Uchwała Rady Wydziału z dnia 29 IX 1973 r.

7) mgr Michał Iwaszkiewicz, ur. 29 VIII 1942 r. w Warszawie, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Możliwości i warunki aktywizacji eksportu wyrobów rzemiosła”. Promotor: doc. Z. Foltýński, recenzenci: prof. L. Jankowiak (Poznań), doc. Z. Dmowski (Gdańsk). Uchwała Rady Wydziału z dnia 19 III 1974 r.

8) mgr Jerzy Bandoś, ur. 14 XI 1944 r. w Pleszewie, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Funkcjonowanie systemu informacji rynkowej w handlu wiejskim”. Promotor: doc. Z. Krasieński, recenzenci: doc. T. Pałaszewska-Reindl (Warszawa), prof. T. Kramer (Wrocław). Uchwała Rady Wydziału z dnia 18 VI 1974 r.

9) mgr Józef Garczarezyk, ur. 25 III 1945 r. w Łowiczu, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Statystyczna estymacja zasobów i popytu na meble w gospodarstwach domowych”. Promotor: doc. Z. Krasieński, recenzenci: prof. J. Kramer (Wrocław), doc. T. Pałaszewska-Reindl (Warszawa), prof. S. Borowski (Poznań). Uchwała Rady Wydziału z dnia 18 VI 1974 r.

10) mgr Jerzy Łańcucki, ur. 23 II 1948 r. w Bydgoszczy, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Czynniki wpływające na efektywność ochrony ubezpieczeniowej w gospodarce państwowej”. Promotor: doc.

J. Szpunar, recenzenci: doc. W. Łączkowski (Poznań), prof. L. Pokorzyński (Poznań). Uchwała Rady Wydziału z dnia 18 VI 1974 r.

11) mgr Bogna Kurnatowska, ur. 11 VIII 1948 r. w Lesznie, uzyskała stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Rola handlu w równoważeniu podaży i popytu (na przykładzie branży artykułów spożywczych)”. Promotor: prof. Z. Zakrzewski, recenzenci: doc. K. Żebrowski (Wrocław), doc. Z. Krasieński (Poznań). Uchwała Rady Wydziału z dnia 5 VII 1974 r.

12) mgr Jerzy Kuczyński, ur. 29 III 1923 r. w Poznaniu uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Rola i uwarunkowania handlu zagranicznego w okresie intensywnego rozwoju gospodarczego”. Promotor: prof. L. Jankowiak, recenzenci: doc. Z. Foltynski (Poznań), doc. I. Rutkowska (Szczecin). Uchwała Rady Wydziału z dnia 17 XII 1974 r.

13) mgr Adolf Michalak, ur. 7 IV 1940 r. w Bietikow, pow. Prenzlau, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Koncentracja przedsiębiorstw we współczesnym handlu”. Promotor: doc. A. Szpaderski, recenzenci: prof. T. Kramer (Wrocław), prof. T. Puchalski (Poznań), prof. T. Przedpeński (Poznań). Uchwała Rady Wydziału z dnia 17 XII 1974 r.

14) mgr Andrzej Malinowski, ur. 29 VIII 1947 r. w Bydgoszczy, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „System informacji jako podstawa podejmowania decyzji marketingowych w przedsiębiorstwie eksportującym”. Promotor: doc. Z. Foltynski, recenzenci: prof. L. Jankowiak (Poznań), doc. Z. Dmowski (Gdańsk). Uchwała Rady Wydziału z dnia 21 I 1975 r.

15) mgr Zbigniew Taylor, ur. 31 III 1946 r. w Poznaniu, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Dostępność miejskiego systemu transportowego na przykładzie Poznania”. Promotor: prof. R. Domański, recenzenci: doc. Z. Gługiewicz (Poznań), prof. A. Wróbel (Warszawa). Uchwała Rady Wydziału z dnia 25 II 1975 r.

16) mgr Jerzy Handschke, ur. 5 III 1948 r. w Rogoźnie Wlkp., uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Zagadnienie jakości ochrony ubezpieczeniowej w obowiązkowych ubezpieczeniach rolnych”. Promotor: prof. L. Pokorzyński, recenzenci: doc. E. Kreid (Kielce), doc. H. Szulce (Poznań). Uchwała Rady Wydziału z dnia 15 IV 1975 r.

17) mgr Ewa Taylor, ur. 3 XI 1947 r. w Poznaniu, uzyskała stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego w powiązaniu z nakładami na jego ochronę na przykładzie Poznania”. Promotor: prof. R. Domański, recenzenci: prof. Z. Chojnicki (Poznań), prof. T. Olaszewski (Łódź). Uchwała Rady Wydziału z dnia 10 VII 1975 r.

18) mgr Wiesław Otta, ur. 7 VIII 1948 r. w Starogardzie, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Marketing w strukturze organizacyjnej przedsiębiorstwa”. Promotor: doc. Z. Foltynski, recenzenci: prof. J. Kurna! (Warszawa), prof. K. Białecki (Warszawa). Uchwała Rady Wydziału z dnia 16 III 1976 r.

19) mgr Marek Ciesielski, ur. 13 I 1949 r. w Poznaniu, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Transport lotniczy w systemie transportowym Polski”. Promotor: doc. Z. Gługiewicz, recenzenci: prof. J. TarSKI (Warszawa), prof. A. Piskozub (Gdańsk), doc. R. Gałecki (Poznań). Uchwała Rady Wydziału z dnia 18 V 1976 r.

20) mgr Wanda Gaczek, ur. 1 VII 1947 r. w Lęborku, uzyskała stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Struktura przestrzenna standardu zasobów mieszkaniowych w mieście na przykładzie Poznania”. Promotor: prof. R. Domański, recenzenci: prof. Z. Chojnicki (Poznań), doc. A. Jagielski (Wrocław). Uchwała Rady Wydziału z dnia 5 VII 1976 r.

21) mgr Władimir Kaczmarek, ur. 13 V 1944 r. w Stęszewie pow. Po-

znań, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Metody przewidywania potrzeb przewozowych w zakresie dojazdów do pracy do miast powiatowych”. Promotor: doc. Z. Gługiewicz, recenzenci: doc. B. Gruchman (Poznań), doc. T. Lijewski (Warszawa), doc. J. Wiesner (Katowice). Uchwała Rady Wydziału z dnia 5 VII 1976 r.

22) mgr Henryk Mruk, ur. 17 IX 1948 r. w Oborze paw. Gniezno, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: „Gospodarstwa domowe a „motoryzacyjny” model konsumpcji”. Promotor: doc. Z. Krasiński, recenzenci: doc. Z. Gługiewicz (Poznań), doc. B. Kołodziejek (Warszawa). Uchwała Rady Wydziału z dnia 5 VII 1976 r.

Aleksandra Witkowska

ROZSTRZYGNIĘCIE IV KONKURSU NA NAJLEPSZE PRACE MAGISTERSKIE
PRZYJĘTE NA WYDZIALE PRAWA I ADMINISTRACJI UAM
W ROKU AKADEMICKIM 1979/1980

Sąd Konkursowy w składzie: przewodniczący — prof, dr habil. Kazimierz Kołańczyk, delegat dziekana Wydziału Prawa i Administracji UAM; wiceprzewodniczący — prof, dr habil. h.c. Alfred Ohanowicz, redaktor naczelny „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”; doc. dr habil. Anna Michalska, sekretar naukowy Redakcji „Ruchu Prawniczego, Ekonomicznego i Socjologicznego”; prof. habil. Henryk Olszewski i prof, dr habil. Andrzej Szwarc, delegaci Rady Wydział. Prawa i Administracji UAM — postanowił przyznać następujące nagrody i wyróżnienia.

Nagroda pierwszego stopnia po 6 tys. zł za pracę:

Elwira Gołąb, *Umowy majątkowe małżeńskie*.

Dwie równorzędne nagrody drugiego stopnia po 5 tys. zł za pracę:

Ewa Naskręcka, *Adopcja anonimowa*; Jerzy Wójcik, *Sądy boże w polskim procesie feudalnym na tle powszechnym*.

Dwie równorzędne nagrody trzeciego stopnia po 4 tys. zł za pracę:

Kazimierz Kaszczyk, *Przekroczenie granic obrony koniecznej*; Elżbieta Zielińska, *Zawarcie małżeństwa przez pełnomocnika*.

Cztery wyróżnienia po 2 tys. zł za pracę:

Stanisław Baziuk, *Rola samorządu robotniczego w stanowieniu lokalnych norm prawnych z zakresu prawa pracy i polityki społecznej — na przykładzie ZPM H. Cegielski w Poznaniu*; Maria Białik, *Przeszkoda pokrewieństwa i powinowactwa w prawie kanonicznym i „wielkich” kodeksach cywilnych XIX i XX wieku*; Krzysztof Grześkowiak, *Przestępstwo nieudzielenia pomocy w niebezpieczeństwie*; Urszula Kasprzyk, *Dolus repentinus*.